

Brief aan de redactie: de kunst van psychose

✉ E. THYS

PSYCHIATRIE 27 juli 2021

Onlangs ontving onze redactie de volgende lezersvraag: “Wat is de moderne visie anno 2021 op psychose en de gerelateerde eerstelijnsbenadering?” Wij vroegen hieromtrent het advies van prof. Thys.

Wat is een psychose? Psychiatrische handboeken leren ons dat jonge mensen getroffen kunnen worden door een aandoening die hen gevoelig maakt voor een psychose. Dit is een toestand gekenmerkt door zogenaamde positieve en negatieve symptomen, denkstoornissen en stemmingsproblemen. Het is niet zo moeilijk om deze definitie uit te dagen door na te gaan in hoeverre het ijkpunt van de afwijkingen grotendeels gebaseerd is op een stilzwijgende en niet steeds goed onderbouwde consensus. Zo kan men het positieve symptoom van waangedachten beschouwen als stellige overtuigingen die niet stroken met de werkelijkheid... volgens de anderen, met andere woorden volgens de consensus binnen de gemeenschap waartoe men behoort. Zo kunnen de overtuigingen dat de aarde rond of integendeel plat is beide tegen de consensus ingaan en dus aangevoeld worden als psychotisch. Waangedachten zijn in die zin dus relatieve fenomenen. Die relativiteit is ook kwantitatief. Stel dat men helemaal alleen staat met een bepaalde overtuiging, dan riskeert men het label

‘psychose’. Als men met zijn tweeën is, dan riskeert men het label ‘folie à deux’. Met drie of meer overtuigden wordt het moeilijker om de psychiatrische diagnose staande te houden. Hoe meer een gedachtegoed gedeeld is, hoe minder het als psychotisch beschouwd wordt. Het gaat dan stilaan om een subcultuur, een groep mensen die het eens zijn over bijvoorbeeld buitenaardse wezens, voedingsgewoonten of de platte aarde.

Ook het concept van negatieve symptomen, zoals emotionele onverschilligheid en energieverlies, strookt niet met de persoonlijke ervaring van mensen met een psychose. Een psychose is een zaak van enorme geestelijke inspanningen, van extreme hersengymnastiek. Zoveel wellicht dat er niet veel energie of interesse overblijft voor de alledaagse aandachtspunten van de mensen van de consensus. In dat opzicht verschillen mensen met een psychosegevoeligheid waarschijnlijk niet veel van personen met een posttraumatische stressstoornis. Ook bij hen gaat onverschilligheid voor alledaagse besognes samen met intense geestelijke arbeid met betrekking tot de traumatische ervaring.

Denkstoornissen behelzen onder meer een moeilijk te volgen, onsamenhangende gedachtegang. Althans voor conventioneel denkende personen, zou men kunnen zeggen. Vaak gaat het om een vorm van uitgesproken associatief denken die verwant is met divergent denken, waarvan de associatie met creatief denken bekend is. Tenslotte zijn stemmingsstoornissen, zoals (hypo)manie en depressie, in feite uitvergrotingen van de stemmingsschommelingen die elk van ons kent, eveneens gelinkt aan creativiteit.

En zo krijgt de definitie van psychose, hetgeen al te vaak wordt voorgesteld als een soort van strikt individuele, bijna mechanische afwijking, een sterke sociale dimensie. Het gaat ook om relatieve fenomenen die niet scherp afgeijnd zijn en die een continuüm vormen met de normaliteit.

Het gegeven dat een psychosegevoeligheid tot uiting komt tijdens de adolescentie, is misschien evenmin vreemd aan dit sociale aspect. Heel wat normale gedragskenmerken van pubers en adolescenten lijken, misschien niet toevallig, op psychotische symptomen. De positieve symptomen omvatten bijvoorbeeld een afwijkend uiterlijk en excentriek gedrag, de zoektocht naar roes en trance, sterke overtuigingen, dromen, idealen en paranoïde wereldbeelden. De negatieve symptomen zijn dan bijvoorbeeld sociale isolatie of de lamlendigheid van hangjongeren, de denkstoornissen van de neologismen van de jongerentaal, de stemmingsproblemen van jeugdige melancholie, euforie, humeurigheid en prikkelbaarheid.

Het breken met de consensus, hetgeen in al deze fenomenen te herkennen valt, is tevens een belangrijk aspect van creativiteit. Echte creativiteit is ook in hoge mate een zaak van adolescenten. Hoewel vele kunstenaars, wetenschappers en andere creatieve personen tot op hoge leeftijd creatief bezig kunnen blijven, dateert de echte vernieuwing vaak uit hun jeugdijaren. Het is deze, mogelijk psychosegerelateerde vernieuwing die de menselijke cultuur doorheen elke nieuwe generatie doet evolueren.

Als besluit kan gesteld worden dat aandacht voor de link tussen een psychosegevoeligheid en creativiteit positieve en algemeen menselijke verbanden blootlegt die kunnen leiden tot minder stigmatisering en meer

respect voor psychosegevoelige personen.

Auteursverwijzing

E. Thys^{1,2}

¹ UPC KU Leuven.

² Correspondentieadres: prof. E. Thys, UPC KU Leuven, Leuvensesteenweg 517, 3070 Kortenberg; e-mail: erik.thys@upckuleuven.be